

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب آفاق سلطان‌نیا دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۹۲۰۵۵۷۵۰۹ در رشته حقوق که در تاریخ ۹۵/۰۹/۲۳ از پایان نامه خود تحت عنوان «فرزندخواندگی در حقوق ایران، فرانسه و انگلیس» با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه خوب دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

۱. این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.
۲. این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
۳. چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
۴. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

معاونت پژوهش و فناوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیاباری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اهمیت بسیار نگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، مادانشجویان و اعضا هیات علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت جویی از هرگونه رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به مثابه های غیر علمی می آلائند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نهاد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل تحقیق جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

«دانشگاه آزاد اسلامی»

«واحد شهر قدس»

«پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد»

«رشته» و «گرایش» (حقوق خصوصی)

«عنوان»

فرزندخواندگی در حقوق ایران، فرانسه و انگلیس

«استاد راهنما»

دکتر فریبا مشیرپور

«استاد مشاور»

دکتر کمال قبادی

«نگارنده»

آفاق سلطاننیا

آذر ماه ۱۳۹۵

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شهر قدس

دانشکده علوم انسانی

با یاری خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم /آقا آفاق سلطان نیا در رشته حقوق

خصوصی

با عنوان:

فرزندخواندگی در حقوق ایران، فرانسه و انگلیس

با حضور اساتید راهنما، مشاور و هیات داوران در تاریخ ۹۵/۰۹/۲۳ ساعت ۱۱ در محل سالن ساختمان ولایت

برگزار و با کسب نمره ۱۷/۵ و درجه خوب مورد تصویب قرار گرفت.

۱-استاد راهنما

دکتر فریبا مشیرپور

۲-استاد مشاور

دکتر کمال قبادی

۳-استاد/استادان داور

دکتر پژمان پیروزی

۴-مدیر گروه آموزشی

دکتر علیرضا مظلوم رهنی

پاسکزاری:

شکر خدای عزوجل که لطف و کرمش شامل حال این بنده‌ی حقیر گردید و صلابت و سختی را برایم همواره آسان ساخت و هم‌نشینی اهل فضل و دانش را برایم فراهم نمود.

سپاس به محضر پدر، مادر، همسر و فرزندانم آرسام که همواره مشوق من در کسب علم و دانش بوده‌اند و با تلاش و زحمت طاقت‌فرسای خود صبر، بردباری، استقامت و پشتکار در راه تحصیل علم را به من آموختند.

سپاس از اساتید معظم و فاضل را که همیشه چراغ هدایت من در عبور از ظلمت جهل و نادانی بوده‌اند و تمام وجود خودشان را صرف آزادی و آزاداندیشی انسان‌ها نموده‌اند و طریق شناخت مجهولات و تفکر در اسرار هستی را به طالبان علم و دانش آموختند.

بر خود لازم می‌دانم از راهنمایی‌های استاد بزرگوار، سرکار خانم دکتر فریبا مشیرپور که همیشه با گشاده‌رویی و صبر و متانت بسیار در این تحقیق مرا مورد ارشاد قرار داده‌اند؛ و همچنین از جناب آقای دکتر کمال قبادی که همواره با تجربیات ارزنده‌ی خود مرا در تمامی مراحل تحقیق راهنمایی و یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم.

تقدیم و تشکر:

اعضای خانواده‌ام که همواره پشتیبان و یاری رسان من بوده‌اند و آموزگاران و اساتیدم که راه علم را بر من روشنایی بخشیدند.

فهرست مطالب:

۱	چکیده
۲	مقدمه
۲	الف. بیان مساله
۴	ب. ضرورت و اهمیت تحقیق
۴	پ. جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق
۵	ت. اهداف مشخص تحقیق
۵	ج. سوالات تحقیق
۵	ه. فرضیه‌های تحقیق
۶	ن. روش شناسی تحقیق
۶	د. ساختار تحقیق
۸	بخش اول: کلیات و مفاهیم‌شناسی
۸	مبحث اول: تعریف لغوی فرزندخواندگی
۱۲	گفتار اول: تعریف اصطلاحی فرزندخواندگی
۱۴	گفتار دوم: تعریف نسب
۱۶	مبحث دوم: کودکان بی سرپرست و تاریخچه حمایت از کودکان بی سرپرست
۱۶	گفتار اول: مفهوم کودکان بی سرپرست
۱۷	گفتار دوم: سیر تاریخی حمایت از کودکان بی سرپرست

- مبحث سوم: سیر تاریخی فرزندخواندگی..... ۲۰
- گفتار اول: پیشینه فرزندخواندگی در حقوق ایران..... ۲۰
- گفتار دوم: پیشینه فرزندخواندگی در حقوق فرانسه..... ۲۲
- گفتار سوم: پیشینه فرزندخواندگی در حقوق انگلستان..... ۲۳
- گفتار چهارم: علل پیدایش فرزندخواندگی..... ۲۵
- مبحث چهارم: مزایا و معایب فرزندخواندگی..... ۲۷
- گفتار اول: مزایای فرزندخواندگی..... ۲۷
- گفتار دوم: معایب فرزندخواندگی..... ۲۸
- مبحث پنجم: انواع فرزندخواندگی..... ۳۵
- گفتار اول: فرزندخواندگی موسسه‌ای..... ۳۵
- گفتار دوم: فرزندخواندگی مستقل..... ۳۶
- گفتار سوم: فرزندخواندگی بین‌المللی، بین نژادی..... ۳۷
- گفتار چهارم: فرزندخواندگی پیش از تولد یا با وسایل کمکی (باروری مصنوعی)..... ۳۸
- بخش دوم: شرایط و احکام فرزندخواندگی..... ۳۹
- مبحث اول: شرایط فرزندخواندگی در حقوق ایران..... ۳۹
- گفتار اول: شرایط فرزندخواندگی در حقوق فرانسه..... ۵۰
- گفتار دوم: شرایط فرزندخواندگی در حقوق انگلستان..... ۵۳

۵۸	مبحث دوم: ابعاد حقوقی سرپرستی.....
۵۸	گفتار اول: شرایط سرپرستی.....
۶۱	گفتار دوم: آثار سرپرستی.....
۶۴	گفتار سوم: خاتمه سرپرستی.....
۶۵	مبحث سوم: احکام و آثار فرزندخواندگی.....
۶۵	گفتار اول: وضعیت ازدواج با فرزندخوانده.....
۷۰	گفتار دوم: حضانت و ولایت بر فرزندخوانده.....
۷۱	گفتار سوم: ارث فرزندخوانده.....
۷۴	گفتار چهارم: نفقه فرزندخوانده.....
۷۷	مبحث چهارم: فرزندخواندگی در کنوانسیون حقوق کودک و اسناد بین‌المللی.....
۷۷	گفتار اول: فرزندخواندگی در کنوانسیون حقوق کودک.....
۸۱	گفتار دوم: فرزندخواندگی در سایر اسناد بین‌المللی.....
۸۲	مبحث پنجم: مرجع صالح در رسیدگی به درخواست فرزندخواندگی.....
۸۴	نتیجه.....
۸۷	پیشنهادها.....
۸۹	منابع و ماخذ.....
۹	چکیده انگلیسی.....

چکیده:

امروزه دیگر موضوع فرزندخواندگی و سرپرستی از کودکان فاقد سرپرست یا بد سرپرست به عنوان یک پدیده نوظهور بررسی نمی‌گردد، چرا که این امر دارای پیشینه بسیار طولانی در اسلام، قوانین ایران و همچنین حقوق کشورهای اروپایی نظیر فرانسه و انگلستان است.

در زمان کنونی باید به این دغدغه توجه داشت که ماهیت حقوقی فرزندخواندگی از لحاظ ارتباط با سرپرستان و احکام و آثار مترتب بر آن در شرایط قانونی ایران به چه ترتیبی است و این روند در کشورهای اروپایی با سابقه بیشتر نظیر فرانسه و انگلیس به چه ترتیبی طی شده است.

فرزندخواندگی در حقوق ایران ماهیتی متفاوت با حقوق فرانسه و انگلیس دارد. در حقوق ایران روابط فرزندخوانده و سرپرستان در محدوده سرپرستی خواهد بود ولی در حقوق انگلستان و فرانسه فرزندخوانده در حکم فرزند واقعی تلقی می‌گردد به تبع همین تفاوت، آثار و احکام مشتمل بر فرزندخواندگی در این کشورها از یکدیگر متفاوت می‌شود.

روش تحقیق توصیفی و تحلیلی و هدف نگارنده بررسی آثار و احکام متعدد فرزندخواندگی در حقوق ایران و تطبیق این امور در دو نظام حقوقی انگلستان و فرانسه است، چرا که موضوع فرزندخواندگی به تبع خود مسایلی نظیر ازدواج سرپرست با فرزندخوانده، ارث، حضانت، نفقه و غیره را در پی دارد.

کلید واژه: فرزندخواندگی، سرپرستی، شرایط فرزندخواندگی، حقوق فرانسه، حقوق انگلستان

مقدمه:

نهاد فرزندخواندگی دارای یک پیشینه تاریخی بسیار طولانی است، چرا که از دیرباز از یک سو روابط خانوادگی فی مابین زوجین با حضور فرزند تحکیم می‌گشته است و لذا خانواده‌هایی که از این نعمت محروم می‌شدند از ظرفیت فرزندخواندگی بهره می‌بردند و از سوی دیگر نیز همواره یک نگاه دینی، اخلاقی و اعتقادی حمایت کننده از کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست وجود داشته است که به آنها توجه کرده و سازوکاری را برای حمایت و نگهداری آنها پیش‌بینی نماید.

این موضوع اختصاص صرف به جامعه ایران که علاوه بر قوانین موضوعه در متون فقهی نیز به سرپرستی از کودکان توجه شده است ندارد و در حقوق مدون بسیاری از کشورهای جهان مانند فرانسه به عنوان نماینده‌ای از نظام رومی - ژرمنی و یا انگلستان به عنوان نماینده‌ای از نظام حقوق کامن‌لا دیده می‌شود.

امروزه تشریفات مربوط به پدیده فرزندخواندگی در حقوق داخلی از طریق قوانین موجود از جمله قانون حمایت از کودکان بی‌سرپرست و بدسرپرست در ایران و همچنین قوانین داخلی کشورهای فرانسه و انگلستان و همچنین کنوانسیون‌های جهانی نظیر کنوانسیون حقوق کودک، کنوانسیون حمایت از کودکان و همکاری در زمینه فرزندخواندگی بین‌المللی و کنوانسیون ژنو در مورد حقوق کودک پیش‌بینی شده است.

در جهان معاصر سازمان‌های بشردوستانه در قالب فعالیت‌های غیر دولتی و یا حتی نهادهای دولتی مانند سازمان بهزیستی در ایران به نوعی متولی بخشی از امور مربوط به فرزندان بی‌سرپرست یا بدسرپرست به حساب می‌آیند اما علاوه بر این موارد موضوع اساسی و کلیدی درباره فرزندخواندگی به مدت زمان پس از طی شدن پروسه فرزندپذیری توسط متقاضیان مربوط می‌شود.

به این دلیل که بالاخره تشریفات پذیرش فرزندخوانده هرچه که باشد در متن قوانین پیش‌بیش گردیده و شرایط مربوط به اولیای متقاضی فرزندخواندگی و شرایط مربوط به فرزند پذیرش شده تقریباً مشخص و عیان است. اما نکات مبهم و اختلافی مربوط است به مدت زمان پس از پذیرش فرزندخوانده. زیرا احکام و آثاری که به تبع فرزندخواندگی اتفاق می‌افتد مسایل جدیدی است که رویه واحد در کشورها نداشته و قابلیت بررسی دارد. به عنوان مثال اینکه وضعیت ارث بردن فرزندخوانده به چه ترتیبی خواهد بود یا تکلیف نفقه و یا ممنوعیت یا مجاز بودن ازدواج آنها با سرپرستان و همچنین ولایت و حضانت و محکمه صالح برای رسیدگی قضایی به این موارد و ... نکاتی است که اولاً بسیاری از آنها از دیرباز مطرح نبوده و مسایل نو و جدید محسوب می‌شود، ثانیاً روش حل آنها یکسان نبوده و نظرات متفاوتی درباره آنها مطرح است، به عنوان مثال در کشور ایران که پایه قوانین آن را شرع و فقه تشکیل می‌دهد درباره مسایلی نظیر ازدواج سرپرست با فرزندخوانده اختلافات مبنایی وجود دارد و اصولاً نتیجه حاصله از این اختلافات با وضعیتی که در کشورهای غربی مانند فرانسه و انگلستان وجود دارد نیز متفاوت است، لذا قابلیت تحلیل و بررسی بیشتر معطوف به برحه زمانی پس از پذیرش فرزندخوانده خواهد بود.

الف. بیان مسأله اساسی تحقیق به طور کلی

ضرورت‌های حاصل از نیاز اجتماعی برای نگهداری و سرپرستی کودکان بی سرپرست از سویی، و برآوردن نیازهای روحی و عاطفی زوجین ناباروری که آرزوی داشتن فرزند دارند از سویی دیگر موجب گردیده است که قواعد خاصی در جهت ایجاد نوعی ماهیت حقوقی با عنوان سرپرستی در حقوق ایران مورد وضع قرار گیرد. از جمله مسائل مورد بررسی شرایط شکلی ایجاد فرزندخواندگی است که شرایط متعددی در فروضات خاصی

برای آن بیان شده است. برای مثال شرایط مالی سرپرستان و اینکه در چه مواردی از این شرط معاف هستند و معیار شناسایی چه خواهد بود یا ایجاد تاسیسی به نام تعهد کتبی سرپرستان به انتقال مال در آینده و قبول این قرار توسط ایشان و اینکه این نهاد چه نوع تعهدی است و ساختار و ماهیت و شرایط ایجاد و احکام آن چگونه است و اینکه تعهد مزبور ناشی از عقد است یا ایقاع یا نمودی از تعهد یکطرفه است و چه حقوقی را برای کودک ایجاد می کند و در نهایت جایگاه دادگاه در خلق این اثر حقوقی چیست؛ موارد متعددی هستند که باید در بحث فرزندخواندگی به دقت تبیین و توصیف گردند.

در فرانسه و انگلیس شرایط و احکام خاصی بر فرزندخواندگی حاکم است که با آنچه در حقوق ایران وجود دارد متفاوت است و نیازمند بررسی است. از جمله می توان به ماهیت رابطه بین فرزند خوانده و سرپرستان اشاره کرد که در حقوق این کشورها، فرزندخوانده در حکم فرزند واقعی خواهد بود و تمامی آثار و احکام بجز آثار نسبی بر آن بار می شود و فرزند خوانده مانند فرزند واقعی ارث خواهد برد و سایر آثار مرتبط با بنوت بر او بار خواهد شد. هر چند تفاوت هایی در بحث ماهیتی میان آنچه سرپرستی در حقوق ایران و فرزندخواندگی در حقوق فرانسه و انگلیس و کنوانسیون های مذکور وجود دارد ولی مشابهت هایی هم در این باب از جمله شرایط شکلی و نقش سازمان های حمایتی و دادگاه ها در ایجاد این نهاد حقوقی و همچنین پاره ای از تکالیف و حقوق طرفین، وجود دارد. بر این اساس در این پژوهش تلاش می شود تا با نگاهی تطبیقی ماهیت شرایط و آثار و احکام فرزند خواندگی در حقوق ایران، فرانسه و انگلیس مورد مطالعه قرار گیرد.

ب. اهمیت و ضرورت انجام تحقیق

مقتضیات زمانی حال حاضر و امور مبتلا به جامعه کنونی باعث گردیده که دیگر نهاد فرزندخواندگی با شرایط گذشته مورد نظر واقع نشود و بر اساس مقتضیات زمانی و مکانی احکام ثانویه را در وضع قوانینی جدید مبنا قرار داده و احکام نافع به حال کودکان از طرفی و سرپرستان از سویی دیگر و همچنین اخلاق حسنه و نظم عمومی، مورد وضع قرار بگیرد یا اینکه قواعد کنونی در راستای عناوین پیش گفته مورد تفسیر قرار بگیرد. برای تحقق این امر ناگزیریم که قوانین فرزندخواندگی دیگر کشورها را در گستره حقوق تطبیقی مورد تجزیه و تحلیل قراردادده و راه حل های مناسب با حقوق خود را از این قواعد اتخاذ کرده و در مرحله تفسیری یا وضعی مورد استفاده قرار دهیم. از سویی مطالعه تطبیقی فرزندخواندگی به شکل تطبیقی راهکاری برای شناخت این نهاد در حقوق بین الملل خصوصی و اینکه در کدام دسته ارتباط جای میگیرد و توصیفات برخی از آثار این نهاد که در حقوق ما احیانا وجود ندارد به چه شکل بر اساس قانون کشورهای فرانسه و انگلستان انجام می گیرد؛ مثمر ثمر خواهد بود.

پ. جنبه جدید بودن و نوآوری در تحقیق:

در این نوشتار، نگارنده سعی بر آن دارد با نگاهی مبنایی به حقوق سرپرستی و فرزندخواندگی در راستای مطالعه‌ای تطبیقی و اخذ مبنایی فقهی‌ای که در بردارنده حکم مستقل در شرایط زمانی و مکانی خاص می‌باشد بسیاری از احکام و آثار فرزندخواندگی را مورد تفسیر قرار دهد. از سویی دیگر تلاش خواهد شد احکام و

قواعد مترقی و متجانس با حقوق داخلی را با تبیین حقوق انگلستان و فرانسه استخراج نموده و در راستای تفسیر قواعد داخلی بکار گیرد.

ت. اهداف مشخص تحقیق:

شناسایی مفاهیم حقوقی از لحاظ تئوری خود مشتمل بر فواید بسیاری است که شرح و بسط قواعد مرتبط با آن خود یکی از آنهاست. از سویی دیگر تلاش برای پر کردن خلاء های حقوقی با استفاده از ماهیت شناسی قواعد در دسترس نیز برای ممانعت از صرف وقت و هزینه تصویب قوانین جدید موثر است. بعلاوه اینکه در گستره عملی حقوق، فعالان این عرصه در برخورد با پدیده حقوقی مورد مطالعه با ابهام حقوقی برخورد نخواهند کرد.

ج. سوالات تحقیق:

سوال اصلی پژوهش:

ماهیت حقوقی فرزندخواندگی از لحاظ ارتباط سرپرستان با توجه به شرایط قانونی آن در حقوق ایران فرانسه و انگلیس چیست و چه احکامی بر آن مترتب است؟

سوالات فرعی:

۱. فرزندخواندگی در حقوق کشورهای محور مطالعه چه احکامی دارد؟

۲. شرایط شکلی پذیرش فرزندخواندگی در انگلیس و فرانسه از لحاظ تسهیل این امر چگونه است؟

۵. فرضیه های تحقیق:

فرضیه اصلی:

به نظر می‌رسد احکام و آثار مترتب بر روابط طرفین در فرزندخواندگی، در حقوق ایران و حقوق کشورهای انگلستان و فرانسه با توجه به اینکه در ایران روابط فرزندخوانده و سرپرستان در محدوده قواعد سرپرستی و نه فرزندخواندگی بحث می‌شود و در حقوق انگلستان و فرانسه نیز فرزندخوانده در حکم فرزند واقعی است متفاوت خواهد بود.

فرضیات فرعی:

۱. به نظر می‌رسد با توجه به ماهیت متفاوت فرزند خواندگی احکام مرتبط تنها در راستای وضع مساعد برای کودک می باشد در حالی که در حقوق انگلستان و فرانسه با مبنای در حکم فرزند واقعی احکام مزبور وضع شده‌اند.

۲. به نظر می رسد شرایط شکلی فرزندخواندگی از لحاظ اعطای این حق در این کشورها تفاوت چندانی نداشته باشد.

ن. روش شناسی تحقیق:

از آنجایی که شناخت و بررسی اکثر رشته های علوم انسانی از منظر تئوری و علمی صورت می‌گیرد، شیوه تحقیق نگارنده در این پایان نامه از روش مطالعه توصیفی، تحلیلی و منطقی، با رجوع به منابع کتابخانه ای و اینترنتی مربوط به حوزه مرتبط با موضوع مورد بحث و فیش برداری از آنها بوده است و حتی الامکان به بررسی رویه قضایی نیز توجه شده است.

د. ساختار تحقیق:

این تحقیق از دو بخش عمده تشکیل یافته است، در بخش اول که خود از مجموعه مباحث مختلف تشکیل شده است، در ابتدا تحت عنوان کلیات و مفهوم شناسی و انواع فرزندخواندگی به مفهوم شناسی و پیشینه فرزندخواندگی پرداخته شده است.

بخش دوم تحت عنوان شرایط فرزندخواندگی و آثار و احکام فرزندخواندگی از چند مبحث تشکیل شده است که در این مباحث با نگاهی به مطالعه تطبیقی حقوق انگلستان و فرانسه به شرایط فرزندخواندگی، آثار آن، احکام مترتب بر آن و خاتمه فرزندخواندگی پرداخته شده است و نیز به احکام و آثار فرزندخواندگی با نگاهی به اسناد بین‌المللی مورد بررسی قرار گرفته و مسایلی نظیر ازدواج، ارث و نفقه فرزندخوانده بررسی شده است.

بخش اول: کلیات و مفهوم شناسی

در این بخش به صورت طرح مطالب ابتدایی و مقدماتی، به شرح مفاهیم لغوی و اصلاحی واژگان پرکاربرد در این پژوهش خواهیم پرداخت تا ذهن پس از آشنایی با مفاهیم وارد سایر مباحث مندرج در تحقیق شود، در ادامه تاریخچه و پیشینه فرزندخواندگی در ایران و جهان بیان خواهد شد و سپس وارد مطالب اصلی تر نظیر علل پیدایش، مزایا و معایب موجود در فرایند فرزندخواندگی و انواع آن خواهیم پرداخت.

لازم است تا در ابتدای امر جهت روشن شدن اساس موضوع، به بیان تعاریف و مفهوم شناسی اصطلاحات پرکاربرد در متن تحقیق مانند فرزندخواندگی، نسب، کودک بی سرپرست یا بد سرپرست و ... پرداخته شود و سیر تاریخی این موضوع در حقوق ایران، فرانسه و انگلستان مورد مذاقه قرار گیرد تا در ادامه به تشریح و بررسی کامل سایر مطالب مرتبط با فرزندخواندگی پرداخته شود.

مبحث اول: تعریف لغوی فرزندخواندگی

به کسی که از سوی شخصی به جز پدر و مادر حقیقی خود به فرزند پذیرفته شده است، فرزندخوانده می‌گویند.^۱ به عبارت دیگر در لغت فارسی به پسر یا دختری که انسانی دیگر او را به فرزند پذیرفته می‌کند فرزندخوانده اطلاق می‌گردد.

معادل اصطلاح فرزندخواندگی در زبان عربی «دعی» است که به معنای قبول کردن، پذیرفتن، مربوط ساختن و نام‌گذاردن آمده است. واژه «تبنی» نیز در زبان عربی معادل فرزندخواندگی آمده، تبنی از «ابن» گرفته شده

---

۱. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، نشر امیرکبیر، ۱۳۸۴، ص ۳۱۳.

است^۱ و معنی دقیق آن «پسر گرفتن» است که با پیشینه تاریخی آن در میان اعراب، کاملاً متناسب است، چرا که فرزندان دختر هیچ‌گاه مطلوب و مورد توجه اعراب نبوده‌اند.

همچنین گفتنی است که کلمه فرزندخواندگی در ادبیات حقوقی انگلستان^۲ و فرانسه^۳ معادل معنایی دارد. در فرانسه فرزندخواندگی یک تصمیم قضایی است که طبق قانون، تنها مرجع صالح برای ایجاد آن، دادگاه است. فرزندخواندگی کامل، جدایی کامل کودک از خانواده اصلی‌اش (غیر از نسب و همسر) و پیوستن به خانواده دیگری می‌باشد. به علاوه فرزندخواندگی کامل تمام روابط فرزندخوانده را از اولیاء اصلی‌اش به اولیاء فرزندخواندگی منتقل می‌کند (غیر از رابطه بیولوژیکی و نسب و ...).

در حقوق انگلستان نیز فرزندخواندگی، روش فراهم آوردن یک خانواده جدید برای بچه‌هایی است که نمی‌توانند نزد والدین اصل خودشان نگهداشته شوند. این یک روند اجرایی قانونی و حقوقی است که در آن تمام مسئولیت والدین به پدرخوانده و مادرخوانده انتقال داده می‌شود.

گفتار اول: تعریف اصطلاحی فرزندخواندگی

از مهم‌ترین مسئولیت‌هایی که زن و مردی با پیوند زناشویی بر عهده می‌گیرند مراقبت و حمایت از فرزندان است. اما ممکن است بر اثر علل مختلفی، خانواده متلاشی و کودکانی از خانواده دور افتاده یا خانواده را از دست بدهند. حال باید پرسید چه کسی یا کسانی مسئولیت نگهداری از این کودکان را برعهده خواهند گرفت؟ به نظر می‌رسد برای رفع مشکلات آنان، فرزندخواندگی بهترین راه حل باشد، چراکه مراکز نگهداری کودکان

---

۱. معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، تهران، نشر امیرکبیر، ۱۳۶۴، ص ۴۱۵.

2. Adopted son.
3. Adoptif.